O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"
_____________ O.Sh.Bazarov
(OTM rektori)
_____________ 2024 yil

Ro'yxatga olindi:
№ 05/02/070

2024 yil "27" iyun

MOLIYA ASOSLARI

fanining

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	400000 –	Biznes, boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi:	410000 –	Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishlari:	60410400 –	Moliya va Moliyaviy Texnologiyalar

Qarshi-2024 y.

Fan/modul kodi FINANS6		O'quv yili 2024-2025		Semestr 3	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi majburiy		Ta'lim turi O'zbek/rus			Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Moliya asoslari		60		90	150

2.

I. Fanning mazmuni

"Moliya asoslari" fanining asosiy maqsadi-talabalarda moliyaning mohiyati va funksiyalari, moliyaviy siyosat, moliyaviy tizim, moliyaviy boshqaruv, moliyaviy rejalashtirish va bashoratlash, moliyaviy nazorat, moliyaviy nazariyalar, xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyasi, davlat byudjeti, byudjet daromadlari va xarajatlari, byudjet defitsiti, byudjet tizimi va tuzilmasi, byudjet jarayoni, davlat krediti, byudjetdan tashqari jamg'armalar, sug'urta, uy xo'jaliklari moliyasi va xalqaro moliyaga oid masalalar bo'yicha, nazariy va amaliy bilim, ko'nikma va malaka shakllantirish hisoblanadi.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan bo'yicha talabalar moliyaviy munosabatlarning ilk shakllari insoniyat taraqqiyotining jamiyatning vava davlatning vujudga kelishi bilan bog'liqligini, muayyan boshqaruv organi sifatida davlatning vujudga kelishi uning hokimiyat apparatini moddiy jihatdan ta'minlash, jamoat tartibini saqlash, mamlakatni himoya qilish, sh ijtimoiy obyektlar va bir qancha vazifalarni bajarishi uchun ma'lum darajada pul mablag'lari ham bo'lishini taqozo eta boshladi. Xuddi shu holat o'z navbatida jamiyatda moliya paydo bo'lishini iqtisodiy jarayonlari haqida bilim, ko'nikma va malakasiga quyidagi talablar qo'yiladi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga qo'idagi mavzular kiradi:

1-mavzu: Moliyaning mohiyati va funksiyalari.

Moliyaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va funksiyalari. Moliyaning funksiyalari. Ijtimoiy takror ishlab chiqarishda moliyadan foydalanishning obyektiv shart-sharoitlari va imkoniyatlari. Moliya geneziyasi(taraqqiyoti).

2-mavzu: Moliya tizimi.

Moliya tizimining mazmun mohiyati. Moliya tizimining uning soha va bo'g'inlari. Etakchi xorijiy mamlakatlarning davlat moliya tizimi. Mamlakatda bozor islohotlarining amalga oshirilishi. Iqtisodiy va moliyaviy siyosatning hayotga tatbiq etilishi. Moliya tizimining sohalari va bo'g'inlariga nisbatan ob'ektiv ravishda yangicha yondoshuvni taqazo etish.

	3-mavzu: Davlat byudjeti va byudjeti jarayoni. Byudjetning iqtisodiy mohiyati, vazifalari va xususiyatlari. Byudjet va byudjet tizimi. O'zbekiston Respublikasining byudjet tizimi va tamoyillari. Byudjet tasnifi. Davlat byudjeti jarayoni: ta'rifi, bosqichlari, vazifalari, ishtirokchilari va prinsiplari.Davlat byudjeti loyihasini tuzish (yaratish, ishlab chiqish).Davlat byudjetini muhokama qilish (ko'rib chiqish) va tasdiqlash (qabul qilish). Davlat byudjetini ijro etish. Davlat byudjetining ijrosi to'g'risidagi hisobot. **4-mavzu: Byudjetdan tashqari Davlat fondlari** Byudjetdan tashqari Davlat jamg'armalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va ahamiyati.Pensiya jamg'armasi.Yo'l jamg'armasi.Bandlikni qo'llab-quvvatlash Davlat Jamg'armasi.Yo'l jamg'armasi.Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi. "El-yurt umidi" jamg'armasi **5-mavzu: Moliyaviy siyosat** Moliyaviy siyosatning mazmuni va tamoyillari. Moliyaviy siyosatning asosiy yo'nalishlari. Hozirgi bosqichdagi moliya siyosati va uning o'ziga xos xususiyatlari. Moliyaviy siyosat moliyaviy boshqaruv tizimida eng asosiy elemen sifatida. Moliyaviy siyosat davlatning moliyaviy munosabatlar sohasidagi mustaqil faoliyati. **6-mavzu: Moliyaviy boshqaruv** Moliyaviy boshqaruvning mazmun-mohiyati. Moliyaviy boshqaruv organlari va ularning vazifalari. Moliyaviy oqimlarni boshqarish. Boshqaruv sub'ektining boshqaruv ob'ektiga maqsadga yo'naltirilgan ta'siri. Davlat jamiyatning sotsial-iqtisodiy taraqqiyoti uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslarni sog'lomlashtirishga (normallashtirishga) qaratilgan munosabatlar tizimi. **7-mavzu: Moliyaviy rejalashtirish va tartibga solish** Moliyaviy rejalashtirish va bashoratlash. Sotsial-iqtisodiy jarayonlarni moliyaviy tartibga solish. Moliyaviy rejalashtirish modelini yaratish. Moliyaviy resurslarning balansliligini (muvozanatini) va prorportsionalliligini (mutanosibligini) ta'minlashga qaratilgan faoliyatga moliyaviy rejalashtirishning ahamiyati. **8-Mavzu: Moliyaviy nazorat** Moliyaviy nazorat: mazmuni, sohalari, ob'ekti, predmeti, tizimi, vazifalari, printsiplari. Moliyaviy nazorat turlari, shakllari va metodlari. Davlat moliyaviy nazorati organlarining vazifalari va funksiyalari. Nodavlat moliyaviy nazorati. Moliyaviy nazorat yo'nalishlari. **9-mavzu: Sug'urta** Sug'urta tushunchasi, asosiy xususiyatlari va funksiyalari Sug'urta tarmoqlari va turlari (sinflari). Majburiy sug'urta. Sug'urta faoliyatining huquqiy asoslari Sug'urta faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish **10-mavzu: Moliyaviy muassasalar** Markaziy banklar. Mamlakatimizda Markaziy bankning asosiy maqsadlari.Ixtisoslashgan moliyaviy vositachilar. Ularning asosiy funksiyasi.

Mintaqaviy va butundunyoviy moliyaviy tashkilotlar. Xalqaro valyuta-kredit va moliya munosabatlarining institutsional tuzilishi o'ziga ko'plab xalqaro tashkilotlari. Xalqaro moliya tashkilotlari o'zida jahon iqtisodiyoti barqarorligini ta'minlash uchun moliya va valyuta-kredit munosabatlarini tartibga solish maqsadlarida davlatlararo kelishuv asosida tashkil etilgan xalqaro tashkilotlari.

11-mavzu: Xalqaro moliya

Xalqaro moliya: mazmuni va tashkiliy tamoyillari. . Global moliyaviy tashkilotlar va ularning funksiyalari. Halqaro moliya- halqaro moliyaviy resurslar va ularning global xarakatini tavsiflovchi tushunchadir. Halqaro moliyaning rivojlanishi va halqaro moliyaviy bozorlarning shakllanishi, davlatlararo moliyaviy munosabatlarni tobora murakkablashuvi uchun sharoit yaratdi. Jahon moliya tizimining asosiy ishtirokchilari banklar, transmilliy korporatsiyalar, portfel investorlar va halqaro rasmiy qarz beruvchi donorlar. Jahon moliyaviy resurslari(global moliyaviy resurslar)- barcha mamlakatlar, halqaro tashkilotlar va jahonning moliyaviy markazlariga tegishli moliyaviy resurslar. Jahon moliyaviy resurslarining manbalari

12- mavzu: Startaplarni moliyalashtirish

Startap tushunchasi. Startapning o'ziga xos xususiyatlari. Startapning rivojlanish bosqichlari. Startaplarni moliyalashtirish. Boshlang'ich bosqichda startaplarni moliyalashtirish. Startaplarni moliyalashtirish uchun onlayn-kraudfanding platformalar.

13-mavzu Moliya va risklar

Moliyaviy risklarning turlari iqtisodiy mohiyati kelib chiqish sabablari va ularni oldini olish kunikmalari foiz riski, kredit riski, valyuta riski. Likvedlilik riski. Bozor riski, risklarni oldini olishda qullaniladigan usullar va umumiy risklar nazariyasi.

14-мавзу. Investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati

Investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati. Investitsiyalash maqsadlari va diversifikatsiyalanishi. Investitsiyalarning tasniflanishi. Asosiy fondlarning shakllanishida kapital qo'yilmalarning roli. Moliyaviy va real investitsiyalarning o'zaro bog'liqligi.

15-мавзу. Investitsiya faoliyatini rivojlantirishda investitsiya muhitining o'rni

Investitsiya muhiti va unga ta'sir etuvchi omillar. Investitsiya muhitini baholash usullari. Investitsiya muhitida investitsion salohiyatni o'rni. Investitsiya muhitini shakllantirishda huquqiy-me'yoriy tizim. O'zbekiston Respublikasida qulay investitsiya muhitini muntazam ravishda yaxshilab borish vazifalari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun q'oyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1-mavzu: Moliyaning mohiyati va funksiyalari.

2-mavzu: Moliya tizimi.

3-mavzu: Davlat byudjeti va byudjeti jarayoni.

4-mavzu: Byudjetdan tashqari Davlat fondlari
5-mavzu: Moliyaviy siyosat
6-mavzu: Moliyaviy boshqaruv
7-mavzu: Moliyaviy rejalashtirish va tartibga solish
8-Mavzu: Moliyaviy nazorat
9-mavzu: Sug'urta
10-mavzu: Moliyaviy muassasalar
11-mavzu: Xalqaro moliya
12- mavzu: Startaplarni moliyalashtirish
13-мавзу. Moliya va risklar
14-мавзу. Investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati
15-мавзу.Investitsiya faoliyatini rivojlantirishda investitsiya muhitining o'rni.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1.Moliyaning vujudga kelish shart-sharoitlari nimalardan iborat?
2.Moliya va moliyaviy munosabatlarning mohiyati haqidagi tasavvurlar vaqt o'tishi bilan o'z ko'rinishini qanday o'zgartirib borgan?
3.Moliyaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati, taraqqiyot qonuniyatlari, tovar-pul munosabatlarining qamrab olish sohasi va ijtimoiy takror ishlab chiqarishdagi roli nimalar bilan belgilanadi?
4.Moliya tizimining sohalari va bo'g'inlari.
5.Davlat moliyasi va mahalliy moliya hamda xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasining bo'g'inlari.
6.Davlat maqsadli fondlari (nobyudjet fondlar yoki byudjetdan tashqari fondlar
7.Moliya tizimining asosiy bo'g'inlari qaysilardan tashkil topgan?
8.O'zbekiston Respublikasi Moliya tizimi necha sohaga bo'linadi
9.Moliyaviy boshqaruvning shakllari quyidagilardan qaysi biri?
10.Moliyaviy siyosat deb nimaga aytiladi va u nimaga qaratilgan bo'ladi?
11.Siyosat, siyosiy ta'sir va siyosiy rahbarlik qanday elementlardan tarkib topadi?
12.Moliyaviy siyosatga oid uch mantiqiy xulosa nimalardan iborat?
13.Moliyaviy siyosatning o'ziga xos bo'lgan eng asosiy xususiyatlariga nimalar kiradi?
14.Moliyaviy boshqaruvning asosiy metodologik printsiplari, konkret metodlari va shakllari.
15.Moliyaviy rejalashtirish; bashoratlash (prognozlashtirish); dasturlashtirish; moliyaviy tartibga solish/
16.Moliya tizimini umumiy boshqarish va uni amalga oshiruvchi organlarning vazifalari.
17.Moliyaviy rejalashtirish va moliyaviy reja, uning asosiy vazifalari.
18.Moliyaviy rejalashtirish jarayonining asosiy bosqichlari.
19.Moliyaviy rejalashtirish turlari.

	20.Moliyaviy nazorat sohalari: davlat moliyaviy nazorati; nodavlat moliyaviy nazorati. 21.Moliyaviy nazorat tizimining bir tipliligi va uning elementlari. 22.Moliyaviy nazoratning oldida turgan eng asosiy vazifalar. 23.Moliyaviy nazoratni tashkil etishning asosiy printsiplari. 24.Banklarning funksiyalari. 25.Banklarning iqtisodiyotdagi o'rni. 26.Banklar uchun foyda manbalari.
3.	**V. Fan o'qitilishning natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: Moliyaning vujudga kelish shart-sharoitlari nimalardan iboratligi, moliya va moliyaviy munosabatlarning mohiyati haqidagi tasavvurlar vaqt o'tishi bilan o'z ko'rinishini qanday o'zgartirib borishi, moliyaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati, taraqqiyot qonuniyatlari, tovar-pul munosabatlarining qamrab olish sohasi va ijtimoiy takror ishlab chiqarishdagi roli nimalar bilan belgilanighi ***haqida tasavvurga ega bo'lishi;*** O'zbekiston Respublikasi Moliya tizimi necha sohaga bo'linishi,moliyaviy boshqaruvning shakllar,moliyaviy siyosat deb nimaga aytiladi va u nimaga qaratilgan,siyosat, siyosiy ta'sir va siyosiy rahbarlik qanday elementlardan tarkib topishi, moliyaviy siyosatga oid uch mantiqiy xulosa nimalardan iboratligi,moliyaviy siyosatning o'ziga xos bo'lgan eng asosiy xususiyatlariga nimalar kirishi ***bilishi va ulardan foydalana olishi***; Moliyaviy boshqaruvning asosiy metodologik printsiplari, konkret metodlari va shakllarini, moliyaviy rejalashtirish; bashoratlash (prognozlashtirish); dasturlashtirish, moliya tizimini umumiy boshqarish va uni amalga oshiruvchi organlarning vazifalari haqida, moliyaviy rejalashtirish va moliyaviy reja, uning asosiy vazifalari, moliyaviy rejalashtirish jarayonining asosiy bosqichlari, moliyaviy rejalashtirish turlari, moliyaviy nazorat sohalari: davlat moliyaviy nazorati; nodavlat moliyaviy nazorati, banklarning funksiyalari, banklarning iqtisodiyotdagi o'rni, banklar uchun foyda manbalari to'g'risida **ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.**
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** Fanni o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar, jumladan quyidagi interaktiv uslublardan, jumladan muhokama-munozara, jamoaviy muhokama yoki muammolar ruyxatini tuzish, vaziyatni o'rganish, tahlil qilish, bahs yoki munozaralar olib borish (debate), tanqidiy fikrlash, rolli o'yinlar (role play), kichik guruhlarda ishlash, aqliy hujum (brainstorming), klaster (cluster), baliq skeleti (fish skeleton), ajurli arra (saw), FSMU, bumerang, skarabey, kaskad, "Venn" diagrammasi, nilufar guli pinbord, "T-sxema", blits-so'rov, ma'ruza-anjuman texnikasi, BBXB (Bilaman, bilishni xohlayman, bilib oldim), toifalash, konseptual va insert jadvallaridan keng foydalaniladi.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, taxlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayoitgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada

	yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni. 2. Mirziyoyev Sh.M.: "Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz". -T: "O`zbekiston", 2017. 3. Mirziyoyev Sh.M.: "Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" -T: "O`zbekiston", 2017. 4. Mirziyoyev Sh.M.: "Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak". –T.: "O`zbekiston", 2017. 5.Mirziyoyev Sh. M.: "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta`minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi"–T.: "O`zbekiston", 2017. 6.Bocharov V.V.,Leontev V.A. Korporativnie finansi.-Spb-piter, 2010.-592. 7. Business finance : Theory and practice / Eddie McLaney. – UK., 8th ed. 8. Eddi Makleyni. Teoriya biznesa. Sedmoye izdaniye. Infra-M., Moskva 2008. 9.Biznes moliyasi. O'quv qo'llanma. Sh.Sultonov, Q.Chinqulov, U.G'ofurova, N.Safarova – T.: Iqtisod-moliya, 2019. – 358 bet. 10.Elmirzayev S. Korporativ moliya. O'quv qo'llanma / O'zRO va O'MTV TMI. –T: "Iqtisod-moliya", 2015. 272 bet. 11.Richard Breyli, Styuart Manere. Prinsipi korporativnix finansov: B 87 Per. s angl. - M.: ZAO "Olimp - Biznes", 2012.lp\k. — 1120 s. ISBN 5-901028-01- 5 12.Elmirzayev S. Zamonaviy korporativ boshqaruv. Darslik. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2019. – 416 b. 13.Финансы.Часть 1: учебник. – 5-е издание / Под ред. Романовского М., Ивановой Н.–М.: Издательство Юрайт, 2019. – 305 с. 14.Финансы. Часть 2: учебник. – 5-е издание/ Под ред. Романовского М., Ивановой Н. –М.: Издательство Юрайт, 2019. – 256 с. 15. Финансы: учебник. – 6-е издание / Под ред. Ковалевой А. – М.: Издательство Юрайт, 2018. – 443 с. 16.Elmirzayev S. Korporativ moliya: Darslik. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2019. – 364 b. 17. Ли А. Управление государственными финансами Республики Узбекистан: учебное пособие. – Т.: "Молия", 2016. – 319 с. 18. Сабирова Л., Носиров Э. Иностранные инвестиции. Учебное пособие. – Т.: "IQTISOD-MOLIYA", 2016. – 152 с. 19.Афоничкин А.И. и другие. Финансовый менеджмент. Методология :учебник и практикум для академического бакалавриата . – М.: «Юрайт», 2019. 217 стр. 20.Спиридонова Е.А. "Оценка стоимости бизнеса: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры". –2-е издание. М.: «Юрайт»,

2018. 318 стр.

Q'oshimcha adabiyotlar.

21.Adilov M. Tadbirkorlik faoliyatida soliqlarni rejalashtirish. – T.: "Norma", 2012. – 420 b 449

22. Atrill P. (2006). Financial Management for Nonspecialists, 4th edn (Financial Times Prentice Hall).

23. Baker H., Powell G. and VYIt E. (2002). Revisiting managerial perspectives on dividend policy. Journal of Economics and Finance (Fall)

24. Copeland T.E., Weston J.F. and ShastriK. (2004). Financial Theory and Corporate Policy, 4th edn (Addison-Wesley)

25. Drury C. (2004). Management and Cost Accounting, 6th edn (Thomson Learning).

26. FrankM. and Goyal V. (2003). Testing the pecking order theory of capital structure. Journal of Financial Economics (February).

27. Graham J. R. and Harvey C. R. (2001). The theory and practice of corporate finance; Evidence from the field. Journal of Financial Economics (Vol. 61).

28.Шапкин А.С., Шапкин В.А.: "Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций". — Пособие. М.: "Дашков и К", 2018. 544 стр.

29.Krugman P.R., Obstfeld M., Melitz M. International economics: theory & policy. – 9th ed. 2018. – 782 p.

30. Julio B. and Ikenberry D. L. (2004). Disappearing dividends. Journal of Applied Corporate Finance (Fall).

31. Keenan D. and Riches S.(2004). Business Law,7th edn (Pitman).

32. Lumby S. and Jones C. (2003). Investment Appraisal and Financial Decision Making, 7th edn (International Thomson Business Press).

33. Malikov T., Tilabov N. Moliya: test (savol-javoblar). –T.: Akademnashr, 2013. – 448b.

34. Malikov T.S. "Moliya: xo`jalik yurituvchi sub`ektlar moliyasi" O`quv qo'llanma G` - T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2009. - 288 s

35. Sultonov Sh., Fozilchayev Sh. "Biznes moliyasi" fanidan o'quv-uslubiy majmua. – T.: TMI, 2018 y. – 620 bet.

Axborot manbalari

36. **www.lex.uz** – (O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi)

37. **www.ziyonet.uz** – (Jamoat axborot ta'lim tarmog'i sayti)

38. **www.mift.uz** – (O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi sayti).

39.**www.mf.uz** – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy sayti.

40. **www.cbu.uz** – O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti.

41.**www.stat.uz** –O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo'mitasining rasmiy sayti.

42.**www.economist.com**– "Ekonomist" jurnalining web sayti.

	43.**http://ft.ar.wilink.com**–"Financial Times" jurnalining web sayti.
7.	Fan dasturi Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti o'quv- uslubiy Kengashining 2023 yil 27 iyundagi 11-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. Fan dasturi "Iqtisodiyot" fakultening 2023 yil 26 iyundagi 11-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan. Fan dasturi "Moliya" kafedrasining 2023 yil 09 iyundagi 17-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan .
8.	**Fan/modul учун mas'ullar:** J.Salohiddinov – QarMII, "Moliya" kafedrasi katta o'qituvchisi
9.	**Taqrizchilar:** G'.A.Nabiyev -QarDU Iqtisodiyot fakulteti dekani., i.f.f.d. (PhD) Z.I.Ro'ziyev- QarMII «Moliya» kafedrasi dotsenti, i.f.n.